

ЕВРОПСКА НЕДЕЉА ПРЕВЕНЦИЈЕ РАКА ГРЛИЋА МАТЕРИЦЕ (20. ЈАНУАР – 26. ЈАНУАРА 2020. ГОДИНЕ)

Европска недеља превенције рака грлића материце се обележава од 20. до 26. јануара 2020. године у циљу подизања свести жена о раку грлића материце и начинима превенције. Прва Европска недеља обележена је 2007. године после интервенције Интересне групе за рак грлића материце, када је Савет Европе донео препоруке о започињању Кампање и обележавању Европске недеље превенције рака грлића материце.

Препознајући значај ове кампање, Србија већ тринаести пут активно учествује у њеном обележавању.

Овом недељом преносимо поруку о значају доступних мера превенције у нашој земљи, у циљу спречавања оболевања и умирања од рака грлића материце.

Основна порука свим женама је да је рак грлића материце малигна болест која се може спречити. „РАНО ОТКРИВАЊЕ МОЖЕ СПРЕЧИТИ РАК ГРЛИЋА МАТЕРИЦЕ” је слоган који ће обележити потребу да још једном апелујемо на жене одређених узрасних група да у Европској недељи превенције рака грлића материце размишљају о свом репродуктивном здрављу, и да у току године одвоје дан када ће посетити свог лекара и искористити неки од доступних превентивних прегледа.

Најефикаснија мера примарне превенције је имунизација против хуманог папилома вируса, али имунизација не искључује потребу за обављањем превентивних прегледа, будући да постојеће вакцине не штите од свих типова ХПВ. Важно је знати да се скоро сваки случај рака грлића материце може спречити. Добро организовани скрининг програми могу да спрече и до 80% случајева рака грлића материце, откривајући малигну дегенерацију у преинвазивној фази.

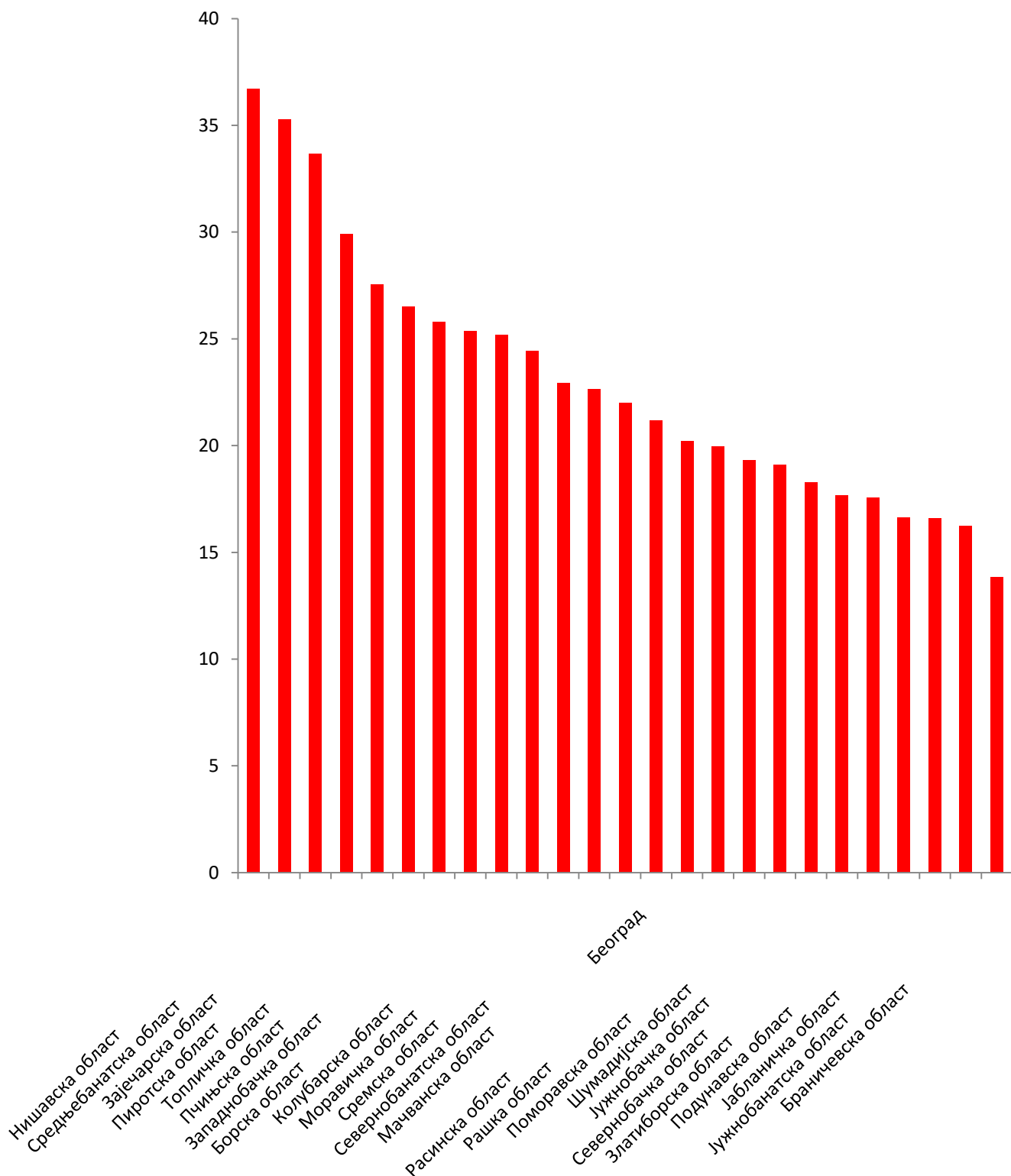
Епидемиолошки подаци за Србију

Према подацима Регистра за рак Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”, у просеку се у Србији сваке године региструје више од 1214 новооболелих жена од карцинома грлића материце. Просечна стандардизована стопа инциденције од цервикалног карцинома износи 21,4 на 100.000 жена. Од карцинома грлића материце сваке године умре 470 жена и просечна стандардизована стопа морталитета износи 6,9 на 100.000 жена свих узраста. Карцином грлића се чешће јавља у узрасту од 35. године, али највише узрасноспецифичне стопе оболевања су у узрасту од 50 до 59. године. У случају умирања регистроване стопе морталитета пропорционално расту почев од 45. године и највише су у најстаријем узрасту, 75 и више година.

Током 2016. године регистровано је 1239 новооболелих жена од рака грлића материце и стандардизована стопа инциденције је износила 21,9 на 100.000 жена. Током исте године, 453 жене су у Србији умрле од ове врсте рака и стандардизована стопа морталитета је износила 6,7 на 100.000 жена.

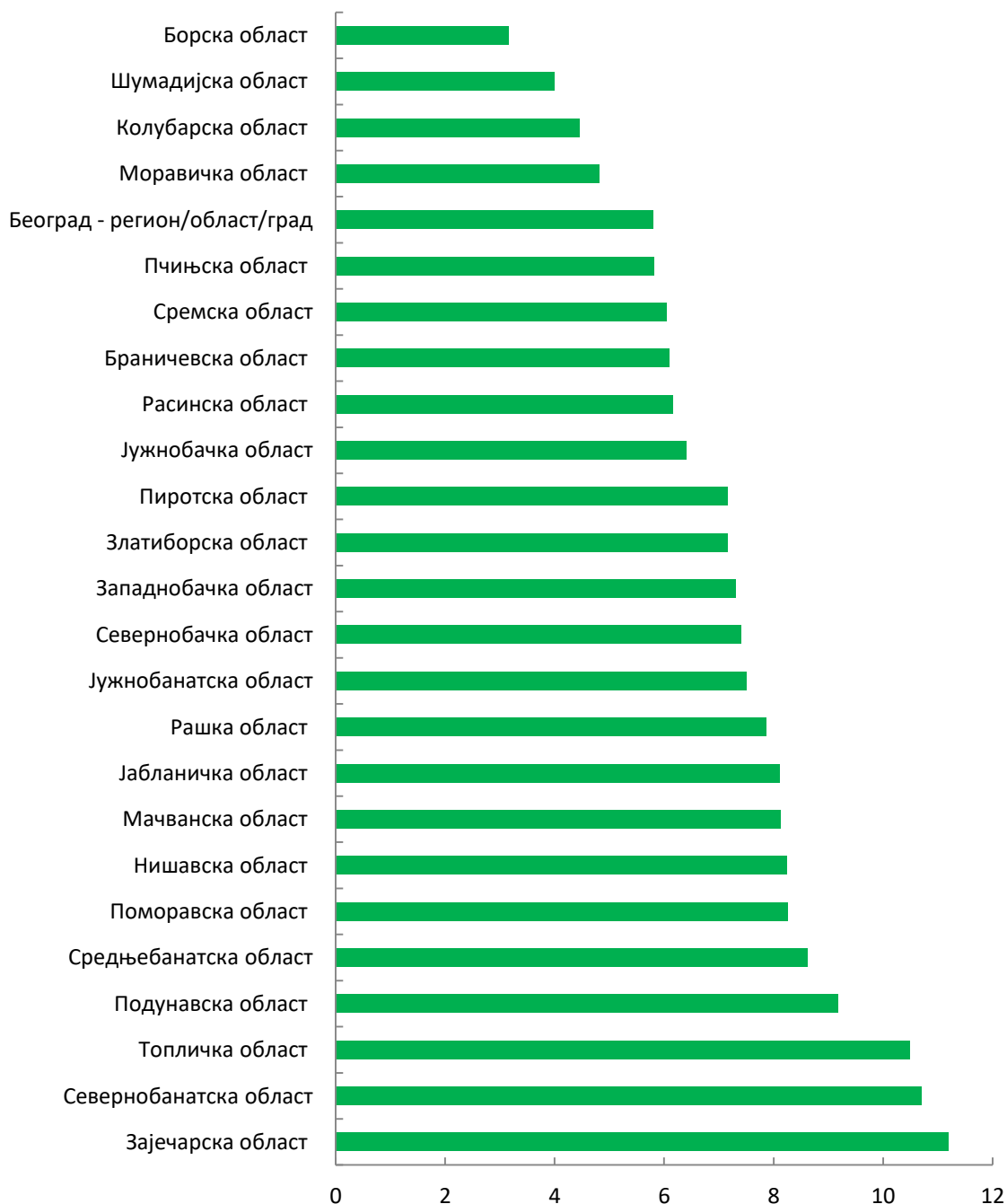
Када говоримо о оболевању, највише стандардизоване стопе инциденције од рака грлића материце у 2016. години, у односу на просечну стопу инциденције од ове малигне локализације у Републици Србији, регистроване су у Нишавској, Средњегбанатској, Зајечарској и Пиротској области, а најниже у Подунавској, Јабланичкој, Јужнобанатској и Браничевској области (табела 1).

Графикон 1. Стандардизоване стопе инциденције рака грлића материце, по окрузима у Републици Србији, 2016. година

У случају леталних исхода, више стандардизоване стопе морталитета од просечне у Републици Србији су регистроване у Подунавској, Топличкој, Севернобанатској и Зајечарској области, а најниже у Моравичкој, Колубарској, Шумадијској и Борској области (табела 2).

Графикон 2. Стандардизоване стопе морталитета рака грлића материце, по окрузима у Републици Србији, 2016. Година

Када је реч о оболевању од рака грлића материце, Србија се налази на петом месту у Европи, после Летоније, Босне и Херцеговине, Естоније и Молдавије. Такође, наша земља се и по умирању од ове врсте рака код жена налази на петом месту у Европи, после Румуније, Молдавије, Бугарске и Литваније.

Резултати трогодишњег циклуса спровођења организованог програма скрининга рака грлића материце

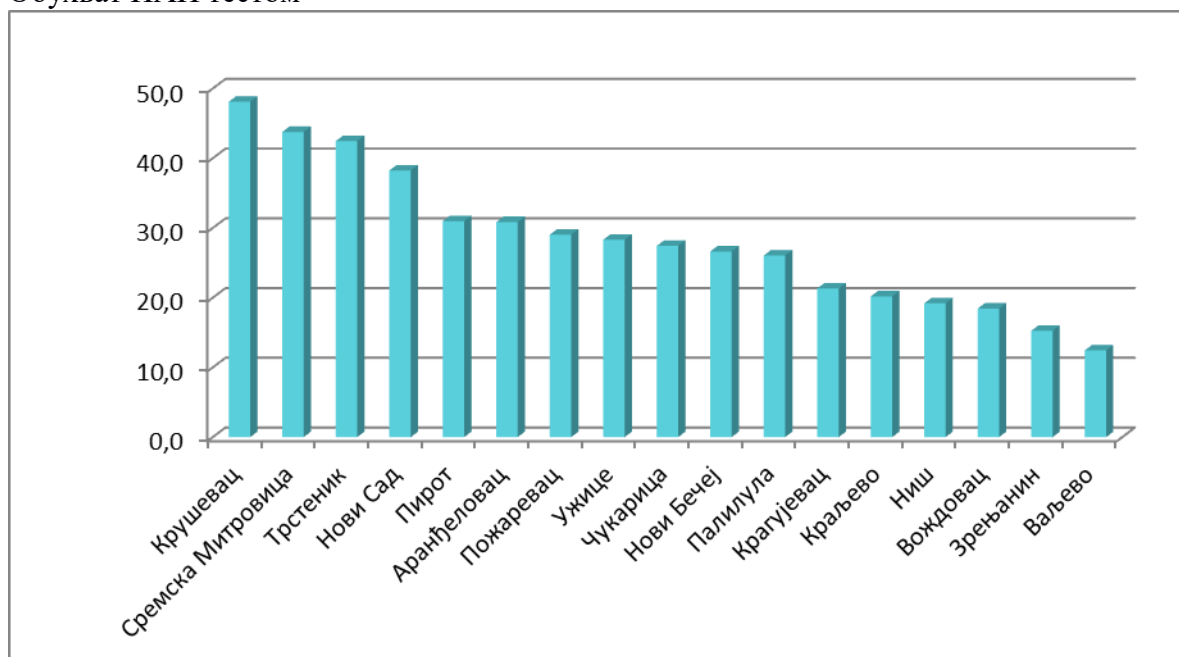
Рак грлића материце је због иснетих епидемиолошких података препознат као озбиљан јавноздравствени изазов у Србији.

Организовани скрининг карцинома грлића материце на територији Републике Србије спроводи се од 20.12.2012. године у укупно 17 општина. Циљну групу за спровођење организованог скрининга рака грлића материце чине жене узраста од 25. - 64године.

Крајем 2018. године завршен је други трогодишњи циклус спровођења организованог програма скрининга рака грлића на територији 17 општина.

За пет година (2013-2017), у оквиру организованог програма скрининга рака грлића материце, позвано је на преглед 585120 жена животне доби од 25. до 64. године (покривеност позивима 56,1% циљне популације). ПАП тест је урађен код 342386 жена (одазив на тестирање - 58,5%), **обухват ПАП тестом (52,3%)**. Са **позитивним** налазом (ПАП налаз III, IV и V група) било је 21502 жене, тј. **процент позитивних налаза ПАП теста износио је 6,2%**. Колпоскопија је урађена код 39147 жена, а потом 4472 биопсија којима је патохистолошки потврђено **165 карцинома**.

Обухват ПАП тестом

Организовани скрининг карцинома грлића материце у Нишу

Дом здравља Ниш је у 2019. години, у оквиру организованог скрининга позвао 9373 жена на скрининг рака грлића материце (12,2% циљне популације жена од 25 до 65 година). 8093 жена се одазвало позиву на скрининг преглед (одазив 86,34%) и урађен им је ПАП тест. Нормалан налаз ПАП теста имало је 7797 жена (231 патолошких налаза ПАП теста, од чега је током 2019. године дијагностиковано 4 ендокервикалних аденокарцинома ин ситу и 2 инвазивних карцинома- Папаниколау V групе).

У 2019.год. извршење плана рада ДЗ Ниш у вези скрининга на рак грлића материце износио је 8% изнад плана.

У 2019.год. ДЗ Ниш реализовао је 80% планираних активности у вези скрининга на рак грлића материце.

У Дому здравља Ниш одлично функционише превентивни рад у вези раног откривања рака грлића материце. Велики број жена има свог изабраног гинеколога, редовно долази на годишње циљане и трогодишње систематске прегледе. То су одговорне пацијенткиње које се и иначе јављају лекару. Ови прегледи се по протоколу Министарства здравља и Водичима клиничке праксе спроводе у прве три године после почетка сексуалне активности а најкасније у старости од 21 године. У 2018. години урађено је 17000 редовних циљаних и систематских прегледа.

Током реализације скрининг програма велика пажња је посвећена едукацији становништва, организацијом бројних наступа на медијима као и бројним предавањима, радионицама, поделом лифлета и брошура. У периоду од 01.01.2018.-31.12.2018. године запослени у Дому здравља Ниш имали су бројне активности у медијима и то: 11 ТВ емисије, 6 радио, 6 у штампаним медијима, 2 саопштења за јавност, 6 јавне манифестације. На веб страницама Дома здравља налазе се све информације у вези скрининг програма које спроводи Дом здравља Ниш.

Добро организовани скрининг програми могу да спрече и до 80% случајева рака грлића материце. У развијеним земљама ЕУ, до сада спроведени скрининг програми у последњих 10 година, су смањили број жена умрлих од рака грлића материце за 13,3%. Важно је знати да се скоро сваки случај рака грлића материце може спречити.

РАК ГРЛИЋА МАТЕРИЦЕ

Колико је чест рак грлића материце?
У Србији, свакога дана оболе 4 жене, док 1 жена умре од рака грлића материце. Већина ових случајева могла се спречити да је болест откривена на време и да се на време приступило лечењу, јер са сигурношћу знамо да ова болест припада групи најпревантабилнијих.

Шта је узрок преканцерозних промена грлића материце?
- директни контакт са хуманим папилома вирусом (ХПВ);
- ако постоји "раница" (промењена слузокожа на грлићу материце), она је улазно место вируса.

Ко је угрожен?
- жене којима није редовно узиман Папаниколу брис и које се не одазивају на контролне прегледе у оквиру опортуног или организованог скрининга;
- жене које су започеле сексуалну активност у раној младости (пре 16. године);
- жене које имају већи број сексуалних партнера;
- жене које су имале поли однос са ХПВ инфицираним мушкарцем;
- жене пушачи;
- жене које користе имunosупресивну терапију или имају ХИВ инфекцију;
- жене са лошим социоекономским условима живота.

Шта су то преканцерозне промене на грлићу материце?
"Дисплазије" или "цервикалне интраепителијалне неоплазије" (скраћено ЦИН) су низ промена на слузокожи грлића материце, од минималних до потпуне измене слузице. Потребно је да прође 3-17 година од зачетка преканцерозних промена на грлићу материце до продора злоћудних ћелија у дубину преко 1мм. и настанка рака.

Који су симптоми преканцерозних промена и почетног рака грлића материце?
- сукрвица и крварење из вагине после сексуалног односа је први најчешћи знак после асимптоматског почетка и случајног откривања;
- неуредно крварење које није у вези са менструацијом;
- појачан вагинални секрет и исцедак непријатног мириса помешан са сукрвицом.

У чему се састоји превенција?
- Водите здрав стил живота: не пушите, не започињате са сексуалном активношћу пре напуњене 16. године, избегавајте често мењање сексуалних партнера;
- Користите кондома као контрацептивно средство при односима са новим или непознатим партнером;
- Створите навик да код гинеколога на превентивни преглед долазите редовно, једном годишње, и радите Папаниколу тест, без обзира што немате никакве симптоме;
- Ако сте жена узраста 25-64 година, одазовите се на позив на организирани скрининг рака грлића материце једном на сваке три године, како би се рано откриле и правовремено лечиле премалигне промене на грлићу ("ранице" и друге доброћудне промене и упале грлића материце).

Рак грлића материце се може спречити и једини је рак који би могао бити елиминисан комбинацијом ефикасног скрининга и коришћењем вакцинације против Хуманиог Папилома Вируса (ХПВ-а).

РАК ГРЛИЋА МАТЕРИЦЕ

1900
ПАСТЕРОВ ЗАВОД

ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ НИШ
ЦЕНТАР ЗА ПРОМОЦИЈУ ЗДРАВЉА